

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение «Средняя общеобразовательная школа» с Аянгаты Барун-Хемчикского кожууна Республики Тыва

«Согласована»

Заместителем директора по УВР

Ооржак Ооржак Е.С.

«31» 08 2024г

«Утверждена»

Директором МБОУ СОШ

с. Аянгаты

Шокар Шокар О.Б.

«31» 08 2024г

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по родному (тувинскому) языку

(наименование учебного предмета, курса, дисциплины)

9

(класс)

Уровень образования: основное общее образование

Количество часов в год: 68, в неделю- 2

Уровень: базовый

Учитель: Монгуш Долаана Андреевна

Программа составлена на основе Федерального Закона от 29.12.2012 № 273 ФЗ «Об образовании в РФ», требований к результатам освоения Федеральной образовательной программы основного общего образования, Оөредилге ному РФ-тин чаарттынган ӨФКС-түн негелделеринге дүүштүр ортумак ниити өөредилге черлериниң 5—9 класстарынга тыва дылдын федералдыг ажылчын программазынга дүүштүр кылдынган.

Учебник: Е.М.Куулар, Л.Х.Ооржак, Т.Б.Оюн, Ч.А.Сарыглар «Тыва дыл. 9 класс». Кызыл, 2023.

Эртемни өөрениринге планнаттыгган туңнелдер:

Личностуг:

-Төрөөн дылывыс харылзажырынын база мээ-медереливистин шынарын коргузеринин кол чепсээ;

- Төрөөн дыл национал культуравыстын кол болуушкуну;

- Сагыш-сеткилди, бодалдарны илередиринге дылдын бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чоптуг ажыглап билири;

- Төрөөн дылын улаштыр өөрениринге сонуургалын оттуары;

- Аас болгаш бижимел чугаага дылдыё уран-чечен аргаларын чедимчелиг ажыглап билири.

-Төрөөн дылын сайзырадырынга. ону кадагалап арттырарынга оореникчинин бот киржилгеги;

- Аас чугаага дылдын уран-чечен аргаларын эстетиктиг талазынче угландыраы.

Метапредметтиг:

А) Регулятивтиг:

- өөренип турар эртемнин тема, болук аайы-биле кол сорулгаларын, утказын угаап билири;

- башкынын удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны кууседип ооренири;

-бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш орфографтыг, пунктуациалыг частырыгларны тып билирин боттандырап.

-ооренген темазынга алган билиглерин туннеп болгаш унелеп билирин боттандыраы;

- аас болгаш бижимел чугааны дылдын негелдери-биле чогуур уезинде практика кырынга оскертип болгаш ажыглап билири.

Б) Билдиг:

- өөредилге даалгаларын кууседип турар уеде херек ужурлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;

-бодунун назы-харынга дууштур янзы-буру словарьларга, справочниктерге даянып билири;

-дылдын негелдерин кууседирде янзы-буру схемаларны, модельдерни, символ-демдектерни ажыглап билири;

-белен таблицаларны, схемаларны, сөзүглелдерни немээри;

-алган билиглерин план болгаш таблица дузазы-биле системажыдып, болуктеп, туннеп билири;

- сөсте орфограммаларны янзы-буру аргалар-биле хынап билири;

- номчаан созүглелдеринин кол утказын ылгап ундурери;

- бодунун чугаазын тода болгаш билдингир кылдыр дыннакчыга дамчыдып билири;

- библиотека болгаш Интернет дузазы-биле херек билиглерни тып, ажыглап билири;

- аас болгаш бижимел чугааны шын болгаш медерелдии-биле тургузуп билири;

- болуушкуннарны логиктиг (бодамчалыг) сайгарылгага даянып дамчыдып билири;

- алган медээлерни сайгарып, критикалап билири.

Коммуникативтиг:

- аас чугаага диалогту ажыглап билири;

- ангы-ангы бодалдарны ооренип, сайгарып билири болгаш чангыс аай туннелге

келиринге ооредири;

- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чанчыгары;
- билдинмес чуулдеринге айтырыгларны салып билири;
- коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдын аргаларын чедимчелиг ажыглаары;
- коммуникативтиг сорулгаларны дыннакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа-биле медеглеп чедирери;
- удур-дедир хыналда уезинде бот-боттарынга дузаны уезинде чедирип билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдыё аргаларын чедимчелиг ажыглаары.

Предметтиг:

- Тыва дылдың ужур-дузазын болгаш хүлээлгелерин тодарадыр;
- Петроглифтер, иероглифтер, түрктөрниң орхон-енисей бижикирин болгаш руниктиг бижикти, төвүт болгаш эрги моол бижикирни ылгап билир;
- Чоннун амыдыралын, үндезин культуразын, төөгүзүн, чаңчылдарын илереткен сөстөрниң сөзүглелде кирген утказын барымдаалап, словарьлар дузазы-биле тодарадыр;

Сөзүглел

- Сөзүглелдин тема, кол бодал, тургузуг болгаш янзыларының (тоожуушкун, чурумал, угаап боданыышкын) аайы-биле сайгарар;
- Сөзүглелди уткалыг кезектерге чарар (утказы, кол бодал);
- План (бөдүүн, нарын, тезистиг), конспект, аннотацияны бижип тургузар;
- Хевир, стиль, жанр талазы-биле ылгалдыг сөзүглелдерни уткалыг, дес-дараалашкак, харылзаалыг, темага дүгжүп турар кылдыр тургузар;
- Бижимел чугааны үнелеп, эде тургузуп шыдаар; бодунуң тургускан сөзүглелдерин сөзүглелдин тургузуунга хамаарышкан негелделер ёзугаар тургузар болгаш хоюглаар.
- Сөзүглелдин уткалыг кезектерин (микротемазын) ылгаар

Дылдың ажыглалының аайы-биле хевирлери

- чугаа, эртем, публицистика, албан-херек болгаш чечен чогаал стильдеринин сөзүглелдеринин онзагайларын ылгаар;
- Чугаа стилинин хевирлеринин (чугаалажыры, маргылдаалыг айтырыгны шиитпирлээри-биле дискуссияга киржири, чугаалаары, амы-хууда чагаалар) болгаш чечен чогаалдың дылын ылгаар болгаш онзагайларын тодарадыр;
- Сөзүглелдин кайы стильге (ном, чугаа) хамааржырын айтыр;
- Аңгы-аңгы стиль, жанр, чугааның кайы-бир хевиринге сөзүглелдерни тургузар: тезис, үнелел, улус мурнунга чүве чугаалаары, илеткел, чагаа, шынзылга, билдириишкин, резюме, кандыг-бир чүвениң тайылбырынга киржири, интервью, орук демдеглелдери, солунга статья дээш о.ө.;
- Бодунуң болгаш өске улустуң чугаазында хажыттынган чугаа нормаларын эскерип, аңаа үнелелди бээр, улуг эвес дыңнадыг, илеткел, реферат-биле улус мурнунга чүве чугаалаар.

9-ку класстын тыва дыл эртеминге календарь-тематиктиг планнаашкын

№	Темазы:	Онаалга	Эрттирер хүнү	
			план	Факт
1	Тыва дылдың чоннуң культура болгаш төөгүзү-биле харылзаалы.	Синквейн «Төрээн дыл»	06.09.	
2	8 класска өөрөнгөн чүүлдеринге катаптаашкын. Өске кижиниң чугаазын дамчыдар аргалар.	Мергежилге 2	07.09.	
3	Домак. Бөдүүн домак. Нарынчыттыңган домактар.	Домактарны сайгарар	13.09.	
4	Нарын домактар.	Таблицаны долдуар	14.09.	
5	Нарын синтаксистиг конструкция.	Домактарны сайгарар	20.09.	
6	Тайылбырлыг эдертиг «Алдын доозун».	Домактарны сайгарар.	21.09.	
7	Тыва дылдың чоннун культуразы болгаш төөгүзү-биле харылзаалы. Тыва дылдың ниитилел амыдыралында ужур-утказы болгаш хүлээлгелери.	Карта-биле ажыл, арын 8	27.09.	
8	Бижиктин баштайгы хевирлери. Петроглифтер, иероглифтер дугайында. Түрктерниң орхон-енисей бижиктериниң дугайында.	Дыннадыг «Бижиктиг-Хая суурда петроглифтер»	28.09.	
9	Төвүт, эрги моол бижиктер болгаш тыва дыл.	Мергежилге 31	04.10.	
10	Тыва дылдың баштайгы шинчээчилери. Тыва дылдың шинчилекчилери.	Дыннадыг «Матиас Кастрен»	05.10	
11	Амгы тыва дылдың хевирлери. Литературлуг дыл (ном, нейтралдыг, чугаа)	Словарь-биле ажыл	11.10.	
12	Литературлуг эвес дыл (девискээр аайы-биле диалектилер, кара чугаа болгаш ооң аяны, жаргоннар).	Мергежилге 63	12.10	
13	Тыва дыл – социал четкилерде. Чүгле тыва дылда ажыглаттынып турар сөстөр. (Этнокультурлуг сөс курлавыры)	СМС дугайында бижип эккээр	18.10.	
14	Дыл дугайында катаптаашкын.	Чогаадыг «Тыва дылдың амгы үеде байдалы»	19.10	
15	Хыналда чогаадыг «Тыва дылым-байлакшылым».	Чогаадыгны доозар	25.10.	
16	Өске кижиниң чугаазын дамчыдар аргалар. Дорт чугаа. Дорт чугаалыг домактаавторнуң сөстери болгаш бижик демдектери.	Мергежилге 75	26.10	
17	Доора чугаа.	Таблицаны долдуар. Арын 82	08.11.	
18	Цитата. Цитата ажыглаанда бижик демдектери.	Сөзүглел-биле ажыл «Ирбиш»	09.11.	
19	Дорт чугаалыг домактарның болгаш цитаталарның сөзүглел тургузарынга ужур-дузазы.	Мергежилге 90	15.11.	

20	Өске кижинин чугаазын дамчыдар аргаларга катаптаашкын.	Мергежилге 93	16.11.	
21	Хыналда ажыл «Өске кижинин чугаазын дамчыдар аргалар».	Схема-биле ажыл	22.11.	
22	Синтаксис болгаш нарын домак. Нарын домактар дугайында билиг. Нарын домактын бөдүүн домактан ылгалы.	Чогаадыкчы ажыл «Бистин суурувус»	23.11.	
23	Нарын домактарнын бөлүктери: чагырышкан, чагырышпаан нарын домактар	Мергежилге 101	29.11.	
24	Нарын домактын кезектеринин аразында холбажыр аргалары: эвилелдер чок, эвилелдерлиг нарын домактар. Үн аяны-биле каттыжары. Эвилелдер азы эвилелзиг сөстөр-биле каттыжары	Мергежилге 104	30.11.	
25	Чагырышпаан нарын домак дугайында билиг. ЧПН нарын домактарнын кезектеринин холбажыр аргалары.	Домактарны сайгарар	06.12.	
26	Үн аяны болгаш каттыштырар эвилелдер дузазы-биле холбашкан чагырышпаан нарын домактар	Мергежилге 111	07.12	
27	Удурланыштырар эвилелдер-биле холбашкан чагырышпаан нарын домактар	Домактарны сайгарар	13.12.	
28	ЧСК. Чедир бижиир эдертиг «Эрес-оолдун чоруу».	Эдертигни доозар	14.12	
29	Ангылаштырар эвилелдер дузазы-биле холбашкан чагырышпаан нарын нарын домактар.	Мергежилге 124	20.12.	
30	Чагырышпаан нарын домакка бижик демдектерин салыры. Синтаксистиг сайгарылганын чуруму	1 ЧПНД синтаксистиг сайгарылгазын кылыр	21.12.	
31	Хыналда диктант.	1 ЧПНД синтаксистиг сайгарылгазын кылыр	27.12	
32	Чагырышкан нарын домак. Чагырышкан нарын домак дугайында билиг. ЧКН тайылбыр домактын туружу.	Домактарны сайгарар	28.12.	
33	Чагырышкан нарын домакта кол болгаш тайылбыр домак, оларнын холбажыр аргалары.	Домактарны сайгарар	10.01.	
34	Чагырышкан нарын домака тайылбыр домактарнын янзылары, оларга бижик демдектери	Бижик демдектерин салганын тайылбырлаар	11.01.	
	ЧСК. Угаап боданышкынныг чогаадыг «Бойдуска хумагалыг болуру».	Чогаадыгны доозар	17.01.	
35	Үенин тайылбыр домаа.	Чечен сөстөрни сайгарар	18.01.	
36	Үенин тайылбыр домаанын кол домакка каттыжар аргалары.	Домактарнын схемазын шыяр	24.01.	
37	Немелденин тайылбыр домаа.	Тайылбырлыг эдертиг «Эртемче эге базым»	25.01.	
38	Немелденин тайылбыр домаанга бижик демдектери.	Кызыра бижиир эдертиг «Чанчыл»	31.01.	
39	Тодарадылганын тайылбыр домаа	Схема ёзугаар домактар	01.02.	

		чогаадыр		
40	Даар байдалдын тайылбыр домаа	Схема ёзугаар домактар чогаадыр	07.02.	
41	Чөрүлдээнин тайылбыр домаа	Мергежилге 174	08.02.	
42	Сорулганын тайылбыр домаа	Домактарны сайгарар	14.02.	
43	Чылдагааннын тайылбыр домаа	Таблицаны долдурар, арын 118	15.02.	
44	Деннелгенин тайылбыр домаа	Мергежилге 191	21.02.	
45	Туруштун тайылбыр домаа	Мергежилге 194	22.02.	
46	Кылдыныг аргазынын тайылбыр домаа	Мергежилге 200	28.02	
47	ЧНД синтаксистиг сайгарылгазы	Домактарны сайгарар	01.03	
48	Хыналда ажыл «Нарын домактар». Арын 137	Домактарны сайгарар	07.03	
49	Нарын синтаксистиг конструкциялар дугайында билиг. Оларнын кезектеринин аразында харылзаалар болгаш бижик демдектери.	Мергежилге 219	08.03	
50	Нарын конструкцияларнын синтаксистиг сайгарылгазы.	Мергежилге 228	14.03	
51	ЧС. Эдертиг «Кызыл шеригжилерге витаминнер».	Домактарны сайгарар	15.03	
52	Сөзүглел дугайында билиг, оон кол демдектери	Мергежилге 232	21.03	
53	Сөзүглелдин кол темазы, кол бодалы	Таблицаны долдурар, арын 156	22.03	
54	Домактарнын болгаш сөзүглелдин кезектеринин аразында каттыжар аргалары. Абзац.	Мергежилге 239	04.04	
55	Сөзүглелдин тургузуу. Оон планы. Тезис. Допчулай бижири (конспект).	Мергежилге 254	05.04	
56	Стилистика. Дылдын ажыглалынын аайы –биле хевирлери: ном болгаш чугаа стили. Стиль талазы-биле нейтралдыг сөстөр, хевирлер, домактар.	Диалог тургузар «Кандыг мергежилдиг болур мен?»	11.04	
57	Ном стили, ооң янзылары: эртем, публицистика, албан-херек стильдери. Эртем стильдеринин жанрлары (үнелел, аннотация, илеткел, статья, рецензия)	Мергежилге 264	12.04	
58	Албан-херек стилинин жанрлары. Билдиришкин. Резюме. Хол үжүү. Шынзылга.	Мергежилге 269	18.04	
59	Публицистика стилинин жанрлары (солунга статья, интервью, орук демдеглелдери, репортаж)	Мергежилге 281	19.04	
60	Чугаа стилинин жанрлары.	Таблицаны долдурар, арын 199	25.04	
61	Чечен чогаал стили, ооң онзагай демдектери.	Тестиге харыылаар, арын 207	26.04	
62	Синонимика-стилистиканын кол озээ. Лексиканын стиль синонимнери. Грамматиканын стиль синонимнери.	Таблицаны долдурар, арын 212	02.05.	
63	Чедир бижиир эдертиг «Дээлдиген»	Мергежилге 317	03.05.	
64	Грамматиктиг нормалар. Орфография болгаш пунктуация талазы-биле	Мергежилге 342	09.05.	

	нормалар.			
65	Аас болгаш бижимел чугаа, монолог, диалог, полилог.	Дискуссияга киржир, арын 222	10.05.	
66	Чыл дургузунда өөрөнгенин катаптаары.	Мергежилге 355	16.05.	
67	Хыналда диктант.	Катаптаар	17.05.	
68	Частырыглар-биле ажыл.	Катаптаар	23.05.	

